
Jana Neuschl

**REŠPEKTOVANIE INAKOSTI A OCHRANA
ĽUDSKÝCH PRÁV ZDRAVOTNE POSTIHNUTÝCH OSÔB**

Bratislava 2016

_____ **REŠPEKTOVANIE INAKOSTI A OCHRANA
ĽUDSKÝCH PRÁV ZDRAVOTNE POSTIHNUTÝCH OSÔB**

Realizované s finančnou podporou Slovenskej komisie pre UNESCO,
Slovenský výbor pre program „Riadenie spoločenských premii“ (MOST)
ako partnera o.z. Liga proti Bezpráviu.

Názov publikácie:

Rešpektovanie inakosti a ochrana ľudských práv zdravotne postihnutých osôb

Recenzenti publikácie:

doc. JUDr. Branislav Fridrich, PhD.

doc. JUDr. Ing. Bernard Pekár, PhD.

Autor:

JUDr. Jana Neuschl

Vydavateľ:

Liga proti bezpráviu, o.z.

Návrh a grafická úprava obálky:

Mgr. art. Katarína Chlebničánová

December 2016, 1.vydanie

ISBN: 978-80972194-3-7

Všetky práva vyhradené. Túto publikáciu, ani žiadnu jeho časť nie je možné reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo iným spôsobom rozširovať bez predchádzajúceho súhlasu autora diela alebo vydavateľa.

Úvodné slovo	6
I. Práva osôb so zdravotným postihnutím v kontexte ústavného práva Slovenskej republiky	8
II. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím	18
Všeobecné záväzky a základné práva	21
Uplatňovanie dohovoru v podmienkach Slovenskej republiky – vybrané otázky.....	25
III. Práva osôb so zdravotným postihnutím v kontexte práva Európskej únie	36
Primárna a sekundárna legislatíva	39
Vybraná judikatúra Súdneho dvora Európskej únie.....	42
Záver	47
Použitá literatúra	51

ÚVODNÉ SLOVO

Publikácia sa zameriava na vybranú problematiku základných ľudských práv a občianskych slobôd u znevýhodnenej skupiny obyvateľstva, konkrétne u osôb so zdravotným postihnutím. V praxi sa často stretávame s porušovaním ľudských a občianskych práv týchto osôb, s nedostatočným a neefektívnym uplatňovaním ich práv v bežnej praxi, a bezpochyby s nedostatkom relevantných informácií, z ktorého následne pramenia mnohé problematické právne aspekty, ako napr. nízka vymožiteľnosť práv osôb so zdravotným postihnutím, zjavne nedostatočná právna ochrana týchto práv v dôsledku nerešpektovania medzinárodných a európskych dokumentov a dohovorov, ktoré práva osôb so zdravotným postihnutím deklarujú a pod. Účelom publikácie je poskytnúť analýzu súčasného právneho stavu ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím v podmienkach Slovenskej republiky nielen na ústavnej úrovni, ale i s poukazom na členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii. Veď práve ústava ako akt najvyššej právnej sily v demokratickom štáte má byť základným pilierom a garantom ochrany práv a slobôd všetkých občanov bez ohľadu na zdravotný stav, resp. ich postihnutie, pričom práve politika Európskej únie je právnym podkladom, a inšpiratívnym zdrojom pre správne implementovanie týchto pilierov a garancií.

Publikácia je rozdelená do troch kapitol, pričom prvá kapitola výhradne analyzuje ústavný aspekt dotýkajúci sa problematiky základných ľudských práv a slobôd občanov so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike. Druhá kapitola sa venuje významnému medzinárodnému Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a právam, slobodám, ktoré z neho vyplývajú pre slovenských občanov. V rámci danej kapitoly analyzujeme aj dopad a reálnu aplikáciu jednotlivých ustanovení daného Dohovoru v podmienkach Slovenskej republiky i v zmysle výsledku hodnotiaceho procesu vykonávaného zo strany Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím. Tretia kapitola analyzuje postavenie, práva a slobody zdravotne postihnutých občanov v súvislosti s primárnym a sekundárnym právom Európskej únie vrátane vybranej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie, ktorá zásadne zmenila smerovanie ochrany ľudských práv a občianskych slobôd u osôb so zdravotným postihnutím.

Publikácia je určená nielen odbornej, ale i laickej verejnosti, za účelom zvýšenia informovanosti o právach a slobodách znevýhodnenej skupiny obyvateľstva, ktorými zdravotne postihnuté osoby bezpochyby sú.

Autor

I. _____ Práva osôb so zdravotným postihnutím v kontexte ústavného práva Slovenskej republiky

Problematiku ľudských práv u osôb so zdravotným postihnutím upravuje v prvom rade Ústava Slovenskej republiky ako právny akt najvyššej právnej sily. Práva osôb so zdravotným postihnutím je možné zaradiť medzi tzv. sociálne práva, ktoré je možné klasifikovať ako práva druhej generácie ľudských práv. „Z historického hľadiska sú sociálne práva „najmladšími“ ľudskými právami, a kým ľudské práva prvej generácie riešili základné otázky vzťahu medzi štátom a občanom, tak ľudské práva druhej generácie naopak vyžadujú od štátu aktivity a procesy na ich reálne napĺňanie a uplatňovanie v praxi. Z hodnotového hľadiska sú práva druhej generácie zamerané nielen na „holý“ život, ale aj na kvalitu života človeka. Bez ohľadu na silný politický náboj hodnotenia, miesto a význam týchto práv, ako aj ich postavenie v reáliách konkrétneho štátu narážajú na dva korelačné faktory, a to ekonomický a právny. Ekonomický faktor priamo ovplyvňuje rozsah sociálnych práv, pretože ekonomická sila štátu je základným predpokladom ich reálneho uplatňovania. Právny faktor je najviac viditeľný v programovom charaktere právnych noriem v tejto oblasti, ktorých obsahom nie sú konkrétne práva a povinnosti, ako skôr vymedzenie želaných cieľov, ktoré sa majú právnou úpravou dosiahnuť. Najvýraznejším prejavom týchto korelátov je článok 51 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý je zároveň aj základným kľúčom k právnemu významu sociálnych práv. Podľa neho sa absolútnej väčšiny sociálnych práv možno domáhať len v medziach zákonov, ktoré tieto práva vykonávajú.“¹ Z daného pohľadu uvádzame, že práve práva osôb so zdravotným postihnutím,

1 | CIBULKA, L., SVÁK, J. 2013. *Ústavné právo Slovenskej republiky: osobitná časť* (online). 5. vydanie. Žilina: Eurokódex, 2013 (par. 01.12.2016).

sú výrazne ovplyvnené ekonomickým faktorom, nakoľko ich praktická aplikácia vyžaduje zvýšené náklady pre spoločnosť a štát ako taký.

V zmysle čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej ako „Ústava“): „*Ludia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.*“ Dané ústavné zakotvenie základných práv a slobôd je možné vnímať ako pravidlo, v zmysle ktorého štát by mal pristupovať k ľuďom z hľadiska toho, že sú „slobodní a rovní v dôstojnosti a právach.“ Tento prirodzeno-právny a politický aspekt je veľmi úzko spojený s historicko-filozofickými a medzinárodnoprávnymi východiskami, ktoré sa odzrkadľujú vo všeobecných ustanoveniach druhej hlavy slovenskej ústavy. „Ústava Slovenskej republiky v čl. 12 ods.1 zvyrazňuje, že stredobodom jej záujmu je slobodný človek, ľudská bytosť, nie štát, národ, trieda alebo náboženská či politická skupina. Výslovne treba zdôrazniť, že čl. 12 ods. 1 vníma slobodu človeka v jej všeobecnej podobe a nepodmieňuje ju žiadnymi kritériami časového, vecného, osobného či iného charakteru. Samotné ustanovenie vo svojej ústavnej podobe, t. j. „ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach,“ má dva základné atribúty. Prvý smeruje k uznaniu slobody jednotlivca a druhý k vyhláseniu rovnosti ľudí v dôstojnosti a v právach. Rovnosť v dôstojnosti zvyrazňuje humánnosť našej ústavy, osobitne tých jej ustanovení, ktoré sa dotýkajú inštitútu základných práv a slobôd. Ustanovenie o rovnosti v dôstojnosti určitými vrozenými danosťami (napr. povaha, svedomie) i nadobudnutými vlastnosťami (napr. vedomosti, vôľa), ktoré nemožno nerešpektovať, odmietnuť, neuznať a pod. Ústava priznáva ľudskú dôstojnosť každému človeku bez ohľadu na súbor jeho daností a vlastností, rešpektuje jeho ľudskú podstatu, uznáva ho ako subjekt základných práv a slobôd v rozsahu ich ústavného zakotvenia. Ustanovenie o rovnosti a dôstojnosti, ako ho upravuje Ústava

SR, treba pokladať za generálnu klauzulu. Ústava nerozlišuje medzi ľuďmi z hľadiska ich veku, telesného stavu, duševnej spôsobilosti, rozumových predpokladov a pod. Dôstojnosť ľudskej bytosti je daná teda jej fyzickou existenciou a rovnosť v právach sa viaže k všetkým základným právam a slobodám, ktoré sú obsiahnuté v druhej hlave Ústavy SR. Táto rovnosť však neznamena rovnosť absolútnu. Vyžaduje si preto konkretizovanie (rozpracovanie) pre jednotlivé prípady, situácie a skupiny subjektov, a teda aj pre špecifickú znevýhodnenú skupinu akou sú zdravotne postihnutí občania.

Ustanovenie čl. 12 ods. 1 má všeobecný charakter, zabezpečuje rovnosť v jej prirodzeno-právnom poňatí, t. j. ľudia sa rodia a sú rovní v zmysle svojej fyzickej existencie a práv, resp. možností ich využívania v rozsahu stanovenom Ústavou SR, ako aj celým právnym poriadkom nášho štátu. Kým prvá veta čl. 12 ods. 1 sa dotýka jednotlivca, fyzickej osoby, druhá veta analyzovaného ustanovenia má všeobecný charakter, t. j. subjektom ochrany v zmysle ústavy nie je len fyzická osoba, ale aj právnická osoba, pokiaľ sa jej priznávajú základné práva a slobody. V súlade s tým sa každému subjektu základných práv a slobôd zaručujú štyri kvality práva alebo slobody – neodňateľnosť, nescudziteľnosť, nepremlčateľnosť a nezrušiteľnosť. Neodňateľnosť vo všeobecnosti znamená, že nikto nemôže niekomu inému tieto práva postúpiť, dať do zálohu na určitý čas a nikoho nemožno týchto práv zbaviť. Nescudziteľnosť znamená, že základné práva a slobody nemôže ich subjekt, t. j. človek (ľudská bytosť), niekomu inému predať alebo darovať. Nepremlčateľnosť znamená, že tieto práva nezanikajú spôsobom bežným v súkromnom práve, t. j. ich nevyužitím alebo neuplatnením v určite lehote. Inak povedané, neuplatnením nároku nemôže ich subjekt o ne prísť vo vzťahu k štátnej moci a táto sa nemôže na takúto skutočnosť

odvolať. Nezrušiteľnosť znamená, že štátna moc môže tieto práva iba uznať, prehlásiť, vytvárať podmienky na ich realizáciu, ale nemôže ich zrušiť alebo prehlásiť za neplatné. Ústava zakotvením naznačených štyroch vlastností základných práv a slobôd vytvára predpoklad na to, že akékoľvek ich porušenie možno prehlásiť za protiústavné. V tomto zmysle sú základné práva a slobody pod ochranou Ústavného súdu Slovenskej republiky.²

„Prvou vetou čl. 12 ods. 1 Ústava Slovenskej republiky priznáva rovnaké práva všetkým ľudským bytostiam. V druhej vete sa garantuje všetkým subjektom práva, že základné práva a slobody im nemožno odňať, scudziti, nie sú premlčateľné, ani im ich nemožno zrušiť.“ (PL. ÚS 33/95. Nález z 20. decembra 1995. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1995, s. 123.)

„Podľa Čl. 12 ods. 1 ústavy sa základných práv nemožno účinne vzdať.“ (III. ÚS 64/2000. Nález z 31. januára 2001. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2001, s. 183.)

Podľa čl. 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky: „Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.“ Predmetné ústavné ustanovenie je všeobecne chápaným pravidlom o rovnosti, ktoré predstavuje všeobecnú konkretizáciu prvej vety čl. 12 ods. 1 ústavy. „Ustanovenie čl. 12 ods. 2 ústavy má všeobecný, deklaratívny charakter a nie charakter základného ľudského práva a slobody. Jeho použitie je

2 | CIBULKA, L., SVÁK, J. 2013. *Ústavné právo Slovenskej republiky: osobitná časť* (online). 5. vydanie. Žilina: Eurokódex, 2013 (par. 01.12.2016)

možné sa dovolávať len v spojitosti s ochranou konkrétnych základných práv a slobôd uvedených v ústave.“ (I. ÚS 17/1999. Nález z 22. septembra 1999. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1999, s. 366.). Aplikáciou čl. 12 ods. 2 ústavy sa uplatňuje zásada, aby rovné bolo chápané rovno, kým nerovné má byť uskutočňované s prihliadnutím na svoju rozdielnosť. A teda ustanovenia tohto článku sa musia vzťahovať na všetkých bez rozdielu, pričom ich aplikácia v praxi je spojená s hľadiskom rozdielnosti jednotlivých skupín subjektov práva alebo samotnými jednotlivcami a s akceptovateľnosťou týchto hľadísk z pohľadu ústavy ako celku alebo jej jednotlivých ustanovení, ako aj z pohľadu princípov demokratickej spoločnosti a právneho štátu. Zmyslom ustanovenia čl. 12 ods.2 je zabezpečiť rovnosť všetkých ľudí pred zákonom, a teda jeho účelom je chrániť subjekty práva (skupiny, jednotlivcov) pred diskrimináciou, pričom jednoznačne definuje dôvody, pre ktoré nemožno diskriminovať, a tými sú pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, viera a náboženstvo, politické a iné zmýšľanie, národný pôvod, sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod a iné postavenie. V podstate zmyslom daného článku je skutočnosť, že nikto nemôže byť poškodzovaný, zvýhodňovaný alebo znevýhodňovaný na právach a slobodách, ktoré mu slovenská ústava priznáva. Ďalej je podstatou zabezpečiť, aby všetky zložky štátnej moci pri jej samotnom výkone vo vzťahu k jednotlivcom, skupinám, ich právam a slobodám pristupovali z hľadiska ich uskutočňovania a ochrany rovnako, bez ohľadu na okolnosti predpokladané samotnou ústavou, a teda nedochádzalo k pozitívnej alebo negatívnej diskriminácii. Na druhej strane je potrebné uviesť, že štát je oprávnený poskytnúť určitej skupine viac výhod za predpokladu rešpektovania obsahu a zmyslu samotnej ústavy, ako aj princípov demokratickej spoločnosti, právneho štátu a zároveň rešpektovania prvku alebo skupiny prvkov odlišnosti,

ktoré sa musia aplikovať vo vzťahu k všetkým prípadom či subjektom tejto skupiny, ktoré spĺňajú špecifické podmienky, tak ako to je u osôb zdravotne postihnutých, ktorým je priznané ústavné právo na zvýšenú ochranu zdravia pri práci a osobitné zdravotné podmienky. „Zohľadnenie faktickej nerovnosti zdravotne postihnutých a jej vyrovnanie spôsobom, ktorý rámcovo naznačuje čl. 38 ods. 1 a 2 ústavy a zákony vykonávajúce toto ustanovenie ústavy, je legitímnym cieľom, ktorý sa nedá dosiahnuť inak než zvoleným legislatívnym riešením obsahujúcim aj pozitívne opatrenia. V ústavnom poriadku Slovenskej republiky sa uznáva ako všeobecne akceptovaný prístup k zabezpečeniu rovnosti v právach len také vychýlenie z univerzálneho chápania rovnosti (zákaz diskriminácie), ktoré má výslovný ústavný základ reagujúci na prirodzené nerovnosti medzi ľuďmi, ktorých nevyrovnávanie prostredníctvom zákonných opatrení by mohlo viesť k neodôvodnenej tvrdosti voči určitým skupinám osôb – napr. mladiství, ženy, zdravotne postihnuté osoby.“ (PL. ÚS 8/04. Nález z 18. októbra 2005. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2005, s. 125 – 126.)

Článok 38 Ústavy Slovenskej republiky ods. 1 uvádza: „Ženy, mladiství a osoby zdravotne postihnuté majú právo na zvýšenú ochranu zdravia pri práci a osobitné pracovné podmienky,“ v ods. 2 uvádza: „Mladiství a osoby zdravotne postihnuté majú právo na osobitnú ochranu v pracovných vzťahoch a na pomoc pri príprave na povolanie,“ a v ods. 3 uvádza: „Podrobnosti o právach podľa odsekov 1 a 2 ustanoví zákon.“ „Obsah daného článku je obmedzený osobným rozsahom práv troch skupín osôb, ktorými sú ženy, mladiství a osoby zdravotne postihnuté, ktoré z prirodzených, a to biologických a zdravotných alebo i spoločenských dôvodov sú oproti ostatným osobám v určitej nevýhode. Pre vyrovnanie a dosiahnutie ich skutočnej rovnosti majú právo na zvýšenú a osobitnú

ochranu pri práci a osobitné pracovné podmienky.“³ Domáhať sa ochrany práv uvedených v tomto článku možno len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú (Čl. 51 ods. 1 Ústavy). Základné práva uvedené v odsekoch 1 a 2 v podrobnostiach bližšie upravuje najmä zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej aj „Zákonník práce“), zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“), ako aj zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov, zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení.“)

Práva osôb so zdravotným postihnutím sú v rámci slovenskej ústavy ďalej upravené v čl. 39 ods.1, ktorý deklaruje: „*Občania majú právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.*“ Rozsah a obsah daného sociálneho práva je limitovaný, tak ako aj ďalšie ústavou garantované sociálne práva, pričom je možné sa ho domáhať len v medziach zákonov, ktoré toto ustanovenie vykonávajú, ako najmä zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení

3 | GAJDOŠÍKOVÁ, E. 1992. *Eurokódex komentár ústavného zákona 460/1992 Zb. - Ústava Slovenskej republiky* (cit. 01.12.2016)

neskorších predpisov, zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov, zákon č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov, zákon č. 592/2006 Z. z. o poskytovaní vianočného príspevku niektorým poberateľom dôchodku a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde v znení neskorších predpisov, zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

Zdravotné postihnutie, môže vzniknúť i v príčinnej súvislosti s dlhodobou nepriaznivou chorobou alebo zdravotným stavom, ktoré negatívne ovplyvňujú zdravie jednotlivca a môžu vyústiť do nepriaznivej životnej situácie spôsobujúcej jeho/jej nespôsobilosť na prácu, čo reflektuje i samotná Ústava, ktorá garantuje občanom právo na primerané hmotné zabezpečenie v prípadoch, keď občan nie je spôsobilý sa z objektívnych dôvodov zabezpečiť prostriedkami zo svojej pracovnej alebo ekonomickej aktivity z dôvodu jeho nepriaznivého zdravotného stavu, a to ako pri trvalej, ale aj dočasnej nespôsobilosti na prácu, a to v rozsahu a spôsobom ustanoveným príslušnými zákonmi. V prípade trvalej nespôsobilosti na prácu dochádza v podmienkach Slovenskej republiky k zabezpečeniu občana prostredníctvom tzv. invalidného dôchodku v systéme dôchodkového poistenia. V prípade krátkodobej nespôsobilosti

na prácu dochádza k zabezpečeniu občana v systéme nemocenského poistenia, a to nemocenským (v prípade choroby alebo úrazu), alebo ošetrovateľským (v prípade potreby ošetrovania chorého člena rodiny). Takéto hmotné zabezpečenie je možné považovať za peňažné plnenie formou určitých dávok, ktoré musia korešpondovať so záväzkami, ktoré prevzala Slovenská republika z medzinárodných zmlúv a dokumentov, resp. ku ktorým pristúpila, ako napr. Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, pričom dávky musia byť poskytnuté v zmysle princípov zásluhovosti, solidarity a ekonomickej únosnosti. V súvislosti s právami osôb so zdravotným postihnutím je potrebné uviesť že špecifickou formou pomoci je poskytovanie peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a to v zmysle zákona č.447/2008 o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších právnych predpisov.

V kontexte práv osôb so zdravotným postihnutím je významných ústavným právom i právo na ochranu zdravia, na bezplatnú zdravotnícku starostlivosť a zdravotnícke pomôcky, ktoré sú zakotvené v čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky, pričom podmienky výkonu týchto práv ustanovuje osobitný zákon. Zákon garantujúci právo každého na ochranu zdravia je predovšetkým zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, pričom verejné zdravie je možné chápať ako úroveň zdravia spoločnosti, ktorá zodpovedá úrovni poskytovanej starostlivosti, ochrany a podpory zdravia a ekonomickej úrovni spoločnosti. Ochranu, podporu a úroveň verejného zdravia zabezpečuje verejné zdravotníctvo.

Osoby so zdravotným postihnutím sú skupinou osôb, ktoré si často vyžadujú odbornú a špecifickú zdravotnú starostlivosť a to vzhľadom

na svoj stav. Zdravotná starostlivosť je v zmysle zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 576/2004 Z. z.“) vymedzená ako súbor pracovných činností, ktoré vykonávajú zdravotnícki pracovníci, vrátane poskytovania liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín s cieľom predĺženia života fyzickej osoby, zvýšenia kvality jej života a zdravého vývoja budúcich generácií; zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu, biomedicínsky výskum, ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu. Právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť garantované čl. 40 slovenskej ústavy sa viaže na zdravotné poistenie a ďalšie podmienky, ktoré ustanovujú právne predpisy Slovenskej republiky. Základné právo fyzických osôb na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na bezplatné poskytnutie zdravotníckych pomôcok vrátane dietetických potravín je viazané k samotnej aktívnej účasti občanov na verejnom zdravotnom poistení, na základe ktorého sa následne plne alebo čiastočne uhrádzajú všetky služby, príp. zdravotnícke pomôcky alebo dietetické potraviny poskytované v rámci zdravotnej starostlivosti alebo lekárenskej starostlivosti súvisiacej s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

Vo všeobecnosti je možné uviesť, že vymedzenie zdravotného poistenia, zdravotnej starostlivosti, a stanovenie výšky príspevkov na zdravotnícke pomôcky a dietetické potraviny sú ponechané na vóli zákonodarcu, ktorý by mal rešpektovať princípy demokratického a právneho štátu a zároveň zohľadňovať ekonomickejšiu únosnosť bezplatného poskytovania určitého rozsahu zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pomôcok, dietetických potravín, a to aj s reflektovaním princípu tzv. generálnej solidarity v rámci zdravotného poistenia.

2. _____ Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím

„Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a jeho Opčný protokol (ďalej ako „Dohovor“ alebo „Protokol“) bol prijatý dňa 01.12.2006 Valným zhromaždením OSN a vstúpil do platnosti v medzinárodnom chápaní dňa 03. 05. 2008. Vláda Slovenskej republiky na svojom zasadnutí dňa 05.09.2007 prijala uznesenie, v ktorom vyslovila súhlas s podpisom Dohovoru s pripomienkami prijatými na rokovaní vlády a odporučila Dohovor podpísať s výhradou ratifikácie. Napokon proces prijatia tohto významného dokumentu Slovenskou republikou začal podpisom dokumentu vtedajším prezidentom p. I. Gašparovičom v sídle OSN v New Yorku dňa 26.9.2007 a od tohto dátumu prebiehal tzv. ratifikačný proces v Slovenskej republike. Prezident Slovenskej republiky Dohovor ratifikoval 28.04.2010. Ratifikačná listina bola 26.05.2010 uložená u depozitára, a to generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov. Ratifikačný proces bol týmto ukončený a dňa 10.06.2010 boli v Zbierke zákonov Slovenskej republiky publikované Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 317/2010 Z.z. a 318/2010 Z.z., čiastky 122 a 123 Zbierky zákonov, pod ktorými bol Dohovor uverejnený aj spolu s Opčným protokolom k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. Národná rada Slovenskej republiky s Dohovorom vyslovila súhlas uznesením č. 2048 z 9.03.2010 a rozhodla, že ide o medzinárodnú zmluvu, ktorá má podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky prednosť pred zákonmi, a teda v konečnom dôsledku Dohovor nadobudol platnosť 25.06.2010 v súlade s článkom 45 ods. 2, čím získal prednosť nielen pred zákonmi Slovenskej republiky, ale aj samotnou Ústavou Slovenskej republiky. Súčasne s Dohovorom bol podpísaný Opčný

protokol, prostredníctvom ktorého bolo občanom Slovenskej republiky priznané právo predložiť v prípade porušovania ich ľudských práv alebo práv ich blízkej, alebo inej osoby vyplývajúcich z Dohovoru Organizácii Spojených Národov (ďalej ako „OSN“), konkrétne Výboru pre práva osôb so zdravotným postihnutím (ďalej ako „CRPD“ alebo „Výbor“) sťažnosť, resp. oznámenie.

Sťažnosť môže podať v zásade každá fyzická osoba alebo skupina osôb, ktoré sa nachádzajú pod jurisdikciou Slovenskej republiky a nazdávajú sa, že ich práva alebo práva inej osoby zaručené a deklarované Dohovorom boli porušené. Právne zastúpenie napr. advokátom v tomto prípade nie je podmienkou pre podanie sťažnosti, spravidla je však rozhodujúce pre jeho kvalitu. Ak sa oznámenie, resp. sťažnosť podáva v zastúpení, v tomto prípade je zástupca povinný mať písomný súhlas poškodenej osoby alebo osôb, ktorých právo, práva boli porušené. Podmienkou pre podanie sťažnosti je jeho písomná forma a podanie musí byť uskutočnené v jednom z oficiálnych jazykov OSN, ktorým je anglický, francúzsky, španielsky, čínsky alebo ruský jazyk. Oznámenie, resp. sťažnosť nesmie byť anonymná, a musí byť zreteľne a jasne označená osoba alebo osoby, ktoré sťažnosť podávajú. V sťažnosti je nevyhnutné uviesť dôvod podania, preukazujúce fakty a dôkazy porušenia, ale aj zoznam všetkých opravných prostriedkov, ktoré sa oznamovateľ pokúsil uplatniť pred jej podaním (napr. podal sťažnosť ombudsmanovi, podal žalobu na všeobecné súdy, obrátil sa na Ústavný súd a pod.), pretože predtým ako sa oznámenie podá musia byť využité všetky dostupné vnútroštátne opravné prostriedky. Táto zásada neplatí v prípade, ak sa uplatňovanie opravných prostriedkov bezdôvodne predlžuje, alebo keď je nepravdepodobné, že môže priniesť účinnú nápravu, to je napr. v prípade neúnosne dlhých súdnych konaní. Po podaní sťažnosti preskúmava Výbor všetky okolnosti prípadu,

a informuje dotknutý štát o všetkých prijatých oznámeniach/sťažnostiach a požaduje vysvetlenia alebo doplnenia na objasnenie reálneho stavu. Za určitých okolností môže Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím na územie skúmaného štátu vyslať vyšetrovateľov, ktorí skúmajú porušovanie práv na pôde dotknutej krajiny. V prípade, ak Výbor dospeje k záveru, že došlo k porušovaniu práv navrhne konkrétne kroky, opatrenia, ktoré má dotknutá krajina podniknúť za účelom nápravy a zabráneniu ďalšieho porušovania práv vyplývajúcich z Dohovoru. V tomto prípade je napokon krajina povinná do 6 mesiacov od prijatia týchto odporúčaní poskytnúť svoje finálne stanovisko a prípadne i uviesť presné opatrenia, ktoré vykonala, a ktoré vedú k požadovanej náprave. Rozhodnutie Výboru síce nemá povahu súdnych rozhodnutí, ako napr. rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva, ale má povahu odporúčaní, ktoré však demokratické štáty, medzi ktoré patrí i Slovenská republika, vo všeobecnosti prijímajú a akceptujú. Výbor sťažnosti môže odmietnuť, a to v prípade ak bolo oznámenie podané v inom ako oficiálnom jazyku OSN, alebo ak bolo podané anonymne, alebo ak neboli vyčerpané všetky dostupné vnútroštátne opravné prostriedky, alebo ak sa sťažnosť už skúmala, alebo sa skúma v rámci iného postupu medzinárodného prešetrovania, alebo riešenia sporov, t.j. napr. na inom výbore OSN, alebo ak je zjavne nepodložená, resp. nedostatočne opodstatnená.

Zámerom prijatia Dohovoru a nastavenia vymožitelnosti jeho jednotlivých ustanovení aj vďaka samotnému Protokolu bolo vyplnenie medzier v systéme medzinárodných zmlúv na ochranu ľudských práv a snaha o elimináciu prekážok, ktoré bránia osobám so zdravotným postihnutím sa zapojiť do plnohodnotného a praktického života. Podstatou Dohovoru je zdôrazniť potrebu chrániť práva a slobody osôb so zdravotným postihnutím a upriamiť pozornosť na význam a prínos

týchto osôb pre spoločnosť. Účelom Dohovoru je „*podporovať, chrániť a zabezpečovať plnohodnotné a rovnaké užívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať úctu k ich dôstojnosti. „Osoby so zdravotným postihnutím zahŕňajú osoby s dlhodobými telesnými, mentálnymi, intelektuálnymi alebo zmyslovými postihnutiami, ktoré v súčinnosti s rôznymi prekážkami môžu brániť ich plnému a účinnému zapojeniu do života spoločnosti na rovnakom základe s ostatnými.“*

Všeobecné záväzky a základné práva

Signatári Dohovoru vrátane Slovenskej republiky sú povinní v zmysle čl. 4 Dohovoru „zabezpečiť a podporovať plné uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd pre všetky osoby so zdravotným postihnutím bez akéhokoľvek diskriminovania na základe zdravotného postihnutia. Na tento účel sa zmluvné strany zavazujú prijať všetky príslušné legislatívne, správne a iné opatrenia na uplatňovanie práv uznávaných v tomto Dohovore, prijať všetky príslušné opatrenia vrátane zákonodarstva na úpravu alebo zrušenie existujúcich zákonov, predpisov, zvykov, ktoré predstavujú diskrimináciu osôb so zdravotným postihnutím, zohľadniť ochranu a podporu ľudských práv osôb so zdravotným postihnutím v každej politike a v každom programe, zdržať sa akéhokoľvek konania alebo praktík, ktoré sú v rozpore s týmto Dohovorom, a zabezpečiť, aby verejné orgány a inštitúcie konali v súlade s týmto Dohovorom, a navyše prijať všetky primerané opatrenia na odstránenie diskriminácie na základe zdravotného postihnutia zo strany akejkoľvek osoby, organizácie alebo súkromného podniku, ďalej poskytovať osobám so zdravotným postihnutím prístupné informácie o pomôckach

na mobilitu, o zariadeniach a podporných technológiách vrátane nových technológií, podporovať vzdelávanie odborníkov a pracovníkov, ktorí pracujú s osobami so zdravotným postihnutím, a to s cieľom zlepšiť poskytovanie pomoci a služieb zaručených týmito právami.“

V súvislosti s jednotlivými právami, ktoré Dohovor deklaruje, sme tieto rozdelili do 4 základných skupín práv, a to na základné ľudské práva, politické práva, práva na právnu a súdnu ochranu a skupinu hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv. Pri predmetnom delení sme sa inšpirovali základným delením práv uvedených v Ústave Slovenskej republiky.

Dohovor predovšetkým garantuje osobám so zdravotným postihnutím principiálne základné ľudské práva, a to prirodzené právo na život (čl. 10), ďalej právo na rešpektovanie svojej fyzickej a duševnej integrity na rovnakom základe s ostatnými (čl. 17), právo na slobodu a osobnú bezpečnosť a výnimočnú ochranu v prípade vzniku rizikových situácií vrátane ozbrojených konfliktov, núdzových humanitárnych situácií a živelných pohrôm (čl. 14 a čl. 11), ďalej právo na slobodu pohybu, na slobodu voľby miesta pobytu a na štátnu príslušnosť na rovnakom základe s ostatnými (čl. 18), ďalej právo na ochranu pred mučením, krutým, neludským či ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním, právo na ochranu pred vykorisťovaním, násilím a zneužívaním (čl. 15 a čl. 16), ako aj právo na uznanie svojej osoby ako subjektu práva s poukazom na právo vlastníť majetok alebo dedič (čl. 12), čo znamená, že Dohovor osobám so zdravotným postihnutím priznáva absolútnu spôsobilosť na právne úkony na rovnakom základe s inými osobami, pričom signatári Dohovoru musia plne rešpektovať práva, vôľu a preferencie osoby so zdravotným postihnutím, s uplatnením opatrení, ktoré by zabraňovali príp. konfliktu záujmov týchto osôb alebo nenáležitému ovplyvňovaniu ich rozhodovania v reálnom živote. Dohovor v rámci ustanovenia čl. 5 deklaruje i zákaz

diskriminácie týchto osôb z akýchkoľvek dôvodov a uznáva, že všetky „osoby sú si rovné pred zákonom a podľa zákona a majú nárok na rovnakú ochranu a na rovnaký úžitok zo zákona bez akejkoľvek diskriminácie.“ Medzi základné práva je možné taktiež zaradiť právo na rešpektovanie domova a rodiny (čl. 23) a taktiež garanciu ukotvenú v čl. 22, v rámci ktorej je uvedené, že „nijaká osoba so zdravotným postihnutím bez ohľadu na miesto jej pobytu alebo na prostredie, v ktorom žije, nesmie byť vystavená svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do súkromia, do rodiny, domova, korešpondencie alebo do iných druhov komunikácie ani nezákonným útokom na jej česť a povesť.“ Dohovor venuje osobitnú pozornosť v čl. 6 a čl. 7 ženám, deťom a mladistvým so zdravotným postihnutím s cieľom eliminovať viacnásobnú diskrimináciu a posilniť ochranu práv týchto zraniteľných skupín občanov.

Do skupiny politických práv garantovaných Dohovorom sme zaradili práva deklarovane v čl. 21, t.j. „právo na slobodu prejavu a presvedčenia vrátane slobody vyhľadávať, prijímať a šíriť informácie a myšlienky na rovnakom základe s ostatnými, a to prostredníctvom všetkých foriem komunikácie podľa vlastného výberu.“ V tomto kontexte je potrebné uviesť, že signatárske krajiny sú povinné poskytovať informácie určené širokej verejnosti vo formátoch prijateľných pre rôzne druhy zdravotného postihnutia, tak aby tieto osoby mali možnosť používať posunkový jazyk, Braillovo písmo, príp. inú pre nich vhodnú alternatívnu komunikáciu. Významným politickým právom je právo účasti na politickom a verejnom živote deklarované v čl. 29. Zmluvné strany Dohovoru sú v danom prípade povinné „zaručiť osobám so zdravotným postihnutím politické práva a možnosť využívať ich na rovnakom základe s ostatnými a zaväzujú sa, že zabezpečia, aby sa osoby so zdravotným postihnutím mohli účinne a plne podieľať na politickom a verejnom živote priamo alebo prostredníctvom

slobodne zvolených zástupcov a zabezpečia, že volebné postupy, materiály budú prístupné a použiteľné pre tieto osoby. Dohovor v rámci daného článku určuje štátom povinnosť umožniť pre mimovládne organizácie a združenia zdravotne postihnutých občanov sa aktívne zúčastňovať na verejnom a politickom živote, prípadne zriaďovať organizácie osôb so zdravotným postihnutím s cieľom zastupovať takéto osoby na medzinárodnej, národnej, regionálnej, ale i miestnej úrovni.“

K tretej skupine práv, **k právam na právnu a súdnu ochranu garantovaným Dohovorom** je možné zaradiť čl. 13 tzv. prístup k spravodlivosti, kde je uvedená povinnosť pre signatárske štáty „zabezpečiť osobám so zdravotným postihnutím účinný prístup k spravodlivosti na rovnakom základe s ostatnými, a to aj poskytnutím procesných a veku primeraných úprav s cieľom uľahčiť im účinné plnenie ich úlohy priamych a nepriamych účastníkov vrátane úlohy svedkov, vo všetkých súdnych konaniach, a to aj vo fáze vyšetrovania a predbežného konania.“ V kontexte daného ustanovenia je stanovená i povinnosť vzdelávať osoby o právach vyplývajúcich z Dohovoru, ktoré pracujú v justícii alebo v štátnej sfére vykonávajúcej ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím, napr. sudcovia, príslušníci polície, justičnej stráže a pod.

Medzi najvýznamnejšie hospodárske, sociálne a kultúrne práva v rámci Dohovoru patrí právo na nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti, právo na vzdelávanie (čl. 24), právo na zdravie (čl. 25), právo na primeranú životnú úroveň a sociálnu ochranu (čl. 28), právo samostatného uplatňovania telesných, duševných, sociálnych a profesijných schopností vo všetkých oblastiach života alebo právo žiadať plné začlenenie a zapojenie do všetkých oblastí života spoločnosti (čl. 26), právo účasti na kultúrnych alebo športových podujatiach, právo na zvýšenú ochranu práv duševného vlastníctva (čl. 30). Významným

právom je zaručene aj právo na prácu a zamestnanie, právo živiť sa slobodne zvolenou prácou a právo na otvorené, začleňujúce a prístupné pracovné prostredie bez uplatňovania akejkoľvek formy diskriminácie s dôrazom na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a prijatia primeraných úprav a opatrení umožňujúcich sa plnohodnotne začleniť do pracovného kolektívu, právo na prístup k programom všeobecného technického a odborného poradenstva, k službám sprostredkovania práce, k odbornej príprave na výkon povolania a k ďalšiemu vzdelávaniu a mnohé iné, ktoré deklaruje čl. 27 Dohovoru.

Osobitný význam okrem vyššie uvedených práv priznávame čl. 9 Dohovoru v zmysle ktorého sú signatárske krajiny povinné prijať také opatrenia, ktoré umožnia osobám so zdravotným postihnutím „žiť nezávislým spôsobom života a plne sa podieľať na všetkých aspektoch života v kontexte práva k fyzickému prostrediu, k doprave, k informáciám a komunikácii vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov, ako aj k ďalším prostriedkom a službám dostupným alebo poskytovaným verejnosti, a to tak v mestských, ako aj vo vidieckych oblastiach.“ V zmysle daného článku je i Slovenská republika povinná vykonávať opatrenia, ktoré zabezpečia bezproblémový a bezbariérový prístup k budovám, cestám, dopravným prostriedkom, k informačným, komunikačným alebo iným službám vrátane elektronických a pohotovostných služieb pre všetky osoby vrátane zdravotne postihnutých.

Uplatňovanie Dohovoru v podmienkach Slovenskej republiky – vybrané otázky

Samotné uplatňovanie jednotlivých ustanovení Dohovoru v podmienkach Slovenskej republiky je posudzované zo strany CRPD,

pričom predmetné hodnotenie má dve fázy. V prvej fáze tohto hodnotenia bolo uskutočnené predbežné zasadnutie Výboru, ktorému predložili mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti ochrany ľudských práv vrátane práv osôb so zdravotným postihnutím na Slovensku, ale i v zahraničí kritické správy a štúdie obsahujúce nedostatky v implementácii Dohovoru v podmienkach Slovenskej republiky. Predbežné zasadnutie Výboru k hodnoteniu implementácie sa konalo dňa 8.09.2015 v Ženeve a záverom daného stretnutia bolo vydanie listu 33 otázok adresovaných slovenskej vláde, ktorá bola povinná vypracovať odpovede týkajúce sa konkrétnych opatrení zabezpečujúcich uplatňovanie práv deklarovaných Dohovorom v praxi, a to najneskôr do dňa 31.01.2016. Prostredníctvom analýzy vybraných otázok zo strany CRDP a následne odpovedí slovenskej vlády sa budeme snažiť objasniť reálne uplatňovanie Dohovoru v podmienkach Slovenskej republiky, najmä v kontexte všeobecných práv, povinností deklarovaných v čl. 1 až 4 Dohovoru, v čl. 5 (Rovnosť a nediskrimácia), v čl. 9 (Prístupnosť), v čl. 12 (Rovnosť pred zákonom), v čl. 13 (Prístup k spravodlivosti).

Druhá etapa procesu posudzovania uplatňovania Dohovoru v podmienkach Slovenskej republiky sa uskutočnila 4. a 5. mája 2016 v Ženeve prostredníctvom tzv. dialógu medzi Výborom a delegáciou vlády Slovenskej republiky, ktorého výsledkom bolo vydanie odporúčaní Výboru vláde Slovenskej republiky pre efektívnejšiu implementáciu Dohovoru.⁴

Výbor v rámci listu 33 otázok požadoval poskytnutie informácie o vypracovaní stratégie na podporu práv osôb so zdravotným postihnutím v rámci rómskej populácie a ich sociálneho začleňovania. V tomto kontexte

4 | Úplné znenie odporúčaní je dostupné napr. na oficiálnej webovej stránke Výboru OSN (<http://tbinternet.ohchr.org>) alebo na stránke mnohých neziskových organizácií a občianskych združení pôsobiacich v oblasti ochrany ľudských práv (napr. <http://ligaprotibezpraviu.sk/>)

uvádzame, že vláda Slovenskej republiky schválila Stratégiu pre integráciu Rómov do roku 2020, ktorá je zameraná na tri cieľové skupiny – Rómov ako národnostnú menšinu, rómske komunity a marginalizované rómske komunity (ďalej len „MRK“). V rámci MRK je možné identifikovať aj viacnásobnú diskrimináciu, ktorej podliehajú okrem žien a dievčat aj osoby so zdravotným postihnutím, avšak konkrétne opatrenia pre podporu sociálnej inklúzie osôb so zdravotným postihnutím medzi rómskymi občanmi by mali byť riešené pomocou tzv. akčného plánu pre oblasť nediskriminácie, a teda v tejto rovine môžeme konštatovať, že teoretické opatrenia boli síce prijaté, avšak ich následnú aplikáciu v praxi nie je možné zreteľne identifikovať.

Výbor predložil otázku akým spôsobom je zaručené účinné zapojenie osôb so zdravotným postihnutím na rozvoji a implementácii legislatívy a politik týkajúcich sa zdravotného postihnutia? V súlade s článkom 4 odsek 3 Dohovoru je Slovenská republika viazaná aktívne spolupracovať s reprezentatívnymi organizáciami na vytváraní zákonodarstva, avšak v Slovenskej republike je takáto spolupráca realizovaná len na dobrovoľnej báze a obhajcovia práv osôb so zdravotným postihnutím nemajú zo strany štátnych orgánov takmer žiadnu podporu. Svetlou výnimkou je poskytovanie finančných grantov zo štátnych inštitúcií, napr. zo strany Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, alebo Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, vďaka ktorým môžu predstavitelia neziskového sektora pokrývať náklady na realizáciu projektov zameraných na ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím. V súčasnej dobe pôsobí ako poradný orgán Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím. V minulosti tento poradný orgán zasadal priemerne tri krát ročne, a preto

sa domnievame, že nemá priestor pre pravidelné spracúvanie návrhov stanovísk a uznesení k návrhom zákonov, všeobecne záväzným právnym predpisom alebo interným predpisom prijatých na úrovni štátnej správy, samosprávy. Ďalej je potrebné uviesť, že samotné uznesenia tohto orgánu majú len odporúčací charakter, a teda vnímame v tomto smere citelný nedostatok zapojenia osôb so zdravotným postihnutím, príp. ich predstaviteľov na rozvoji a implementácii legislatívy v podmienkach Slovenskej republiky.

Za pozitívum v danej rovine je možné označiť zriadenie samostatného nezávislého inštitútu komisára v zmysle zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím, ktorého úlohou je podieľať sa „na ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím podporou a presadzovaním práv priznaných osobe so zdravotným postihnutím medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.“ V zmysle § 9 zákona sa pôsobnosť komisára pre osoby so zdravotným postihnutím vzťahuje na subjekty verejnej správy, konkrétne na:

- orgány územnej samosprávy (napr. na konanie starostu v obci, primátora v meste, predsedu VÚC alebo zastupiteľstiev na úrovni samospráv),
- orgány štátnej správy (napr. na konanie ministerstiev, okresných úradov, iných ústredných orgánov štátnej správy – Protimonopolný úrad, Úrad priemyselného vlastníctva),
- právnické osoby a fyzické osoby, ktoré podľa osobitného predpisu zasahujú do práv a povinností fyzických osôb alebo právnických osôb v oblasti verejnej správy (napr. Národná Banka Slovenska, Sociálna poisťovňa),
- iné právnické osoby a fyzické osoby – podnikateľov (firmy, SZČO pôsobiaci v súkromnej sfére).

To znamená, že dotknuté osoby, t.j. osoby, ktoré sa domnievajú, že niektorí z vyššie uvedených subjektov, inštitúcií alebo organizácií porušili alebo ohrozili ich práva a slobody, na ktoré majú nárok ako osoby so zdravotným postihnutím v zmysle Dohovoru, príp. došlo k diskriminačnému správaniu zo strany niektorého z úradov, orgánov alebo ich pracovníkov, títo občania majú právo sa obrátiť na Komisára, ktorý má oprávnenie konať voči všetkým vyššie uvedeným subjektom. Konkrétne sú tieto subjekty verejnej správy povinné na žiadosť Komisára poskytnúť mu absolútnu súčinnosť, umožniť mu vstup do ich objektu alebo na miesto, kde sa vykonáva napr. väzba, trest odňatia slobody, detencia, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavná starostlivosť a pod., poskytnúť mu písomné stanovisko, alebo ním požadované informácie, kópie spisovej dokumentácie, ďalej zabezpečiť vykonanie oprávnení požadovaných Komisárom bez zbytočného odkladu, ak nie je s ním dohodnuté inak.

Úlohou Komisára je predovšetkým aj posudzovanie dodržiavania práv osôb so zdravotným postihnutím v praxi, a to z vlastnej iniciatívy alebo na základe podnetu každej právnickej alebo fyzickej osoby, dokonca aj tej, ktorá nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, alebo ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony, a to bez vedomia zákonného zástupcu. Jeho úlohou je okrem riešenia podnetov aj všeobecný monitoring dodržiavania práv osôb so zdravotným postihnutím, spolupráca s domácimi a zahraničnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím. Komisár je ďalej oprávnený vydávať stanoviská, navrhovať konkrétne prostriedky nápravy v prípade zistenie porušenia práv osôb so zdravotným postihnutím, zúčastňovať sa konaní pred súdmi, predkladať Národnej rade Slovenskej republiky každoročne správu o svojej činnosti, a zisteniach za predchádzajúci kalendárny rok alebo predkladať v prípade evidentného porušovania práv osôb

so zdravotným postihnutím alebo ohrozovania práv osôb so zdravotným postihnutím Národnej rade Slovenskej republiky mimoriadne správy a pod., čo považujeme pre zvýšenie ochrany ľudských práv u osôb so zdravotným postihnutím a ich vymožitelnosti za významný posun a krok vpred.

Výbor v rámci predloženého listu 33 otázok ďalej dopytoval vládu Slovenskej republiky v súvislosti so špecifickými právami a prijatými opatreniami, ktoré majú zamedzovať medzisektorovej diskriminácii žien a dievčat so zdravotným postihnutím a príslušníkov etnických menšín so zdravotným postihnutím. Zákaz diskriminácie upravuje v podmienkach Slovenskej republiky antidiskriminačný zákon, ktorý explicitne stanovuje, že zdravotné postihnutie je jedným z dôvodov diskriminácie, avšak vláda nevykonala žiadne ďalšie kroky na začlenenie primeraných úprav do antidiskriminačného zákona a neposkytla žiadnu odbornú prípravu či usmernenia v tomto smere, s výnimkou § 7 Zákonníka práce, ktorý sa vzťahuje na prijatie takýchto primeraných opatrení vo vzťahu k zamestnávaniu osôb so zdravotným postihnutím alebo v § 8a ods. 1 písm. c tamtiež, kde je však len všeobecne uvedené, že *„diskriminácia nie je prijatie dočasných vyrovnávacích opatrení orgánmi verejnej správy alebo inými právnickými osobami smerujúcich k odstráneniu znevýhodnení vyplývajúcich z dôvodov ... zdravotného postihnutia, ktorých cieľom je zabezpečiť rovnosť príležitostí v praxi. Dočasnými vyrovnávacími opatreniami sú najmä opatrenia smerujúce k vytváraniu rovnosti v prístupe k zamestnaniu, vzdelávaniu, zdravotnej starostlivosti a bývaniu.“* V právnom poriadku Slovenskej republiky ďalej chýba úprava viacnásobnej diskriminácie, ktorú platná legislatíva nepozná, a to napriek tomu, že uznanie a vymedzenie viacnásobnej diskriminácie je mimoriadne dôležité pre najviac znevýhodnené skupiny osôb so zdravotným postihnutím, ako sú napríklad ženy, deti alebo seniori. V otázke medzisektorovej alebo

viacnásobnej diskriminácie neexistuje taktiež žiadna konkrétna právna úprava, pričom okrajovo je daná téma súčasťou Celoštátnej stratégie rodovej rovnosti a Akčného plánu rodovej rovnosti na roky 2014 – 2019, čo považujeme za nepostačujúce.

Pre začlenenie občanov so zdravotným postihnutím do plnohodnotného života je významným faktorom prístupnosť, ktorá taktiež bola predmetom otázok Výboru, najmä v kontexte stavebného zákona a prístupnosti v doprave. Princípy bezbariérového užívania stavieb sú v podmienkach Slovenskej republiky legislatívne upravené najmä v zákone č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) a vo vyhláške č. 532/2002 Z.z., ktorou sú upravené podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie (ďalej ako „vyhláška“). Samotná vyhláška prináša v praxi viacero problematických situácií, nakoľko požiadavky bezbariérovosti sa vzťahujú len na „stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie a nie na stavby určené pre návštevu alebo zamestnávanie verejnosti,“ čím dochádza k obmedzovaniu práv osôb so zdravotným postihnutím k prístupu k stavbám, ktoré slúžia „verejnosti,“ a v podstate osoby so zdravotným postihnutím v zmysle vyhlášky nie sú považované za verejnosť, čo považujeme za diskrimináciu. Ďalej vyhláška ustanovuje podmienky označovania stavby medzinárodným symbolom prístupnosti, avšak nedefinuje jednoznačné pravidlá takéhoto označenia, čím často v praxi dochádza ku skutočnosti, že stavby, ktoré nespĺňajú kritériá prístupnosti, majú takéto označenie. Problematickou otázkou zostáva i skutočnosť neexistencie kontrolného mechanizmu dodržiavania jednotlivých ustanovení stavebného zákona a vyhlášky, a mechanizmu sankcií za neuplatňovanie princípu prístupnosti, nakoľko

podľa nášho názoru stavebné úrady nemajú vybavenie na presadzovanie bezbariérovosti z hľadiska odbornosti a kompetencií. Bežným príkladom z praxe je, že vodičari sa osobne nedostanú do úradov orgánov štátnej správy alebo samosprávy, pretože budovy týchto úradov nie sú úplne vybavené bezbariérovým vstupom, príp. nemajú zabezpečené prístupné parkovacie miesta a pod. Pozitívnu správou v tejto oblasti mala byť novelizácia stavebného zákona, ktorá by používala v tejto súvislosti nový termín „bezbariérové užívanie stavieb a územia,“ a ďalej zavádzala podmienky, aby prístupnosť bola riešená i pre chodníky, nielen pre cesty, ďalej aby stavebníci pri novej stavbe alebo obnove starej stavby zabezpečili bezbariérovosť vo všetkých častiach budov, ďalej novela upravovala právo stavebného úradu zamietnuť povolenie na výstavbu v prípade nedodržania princípu bezbariérovosti, právo štátneho dozoru na kontrolu dodržania ustanovení stavebného zákona a vyhlášky so sankčnou právomocou a pod. Tieto právne zmeny by určite posilnili princíp prístupnosti pre osoby so zdravotným postihnutím, avšak novela daného zákona bola zo strany vlády v druhej polovici r. 2015 stiahnutá z rokovania pléna Národnej rady Slovenskej republiky, čo je možné vnímať ako negatívny krok vo vzťahu k posilňovaniu práv občanov so zdravotným postihnutím. K otázke prístupnosti k doprave je z praxe možné poukázať, že neexistuje komplexné riešenie prístupnosti dopravnej infraštruktúry a dopravných prostriedkov vo verejnej železničnej, autobusovej a mestskej doprave, a to i napriek viacerým riešeniam a projektovým zámerom na roky 2014 – 2020, najmä z pohľadu stredných a menších obcí, kde je verejná doprava pre osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, najmä vodičarov, prakticky neprístupná. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť aj skutočnosť, že Slovenská republika sa v r. 2009 v procese ratifikácie Európskej sociálnej charty rozhodla neratifikovať jej článok 15

odsek 3 týkajúci sa podpory osôb so zdravotným postihnutím v ich „plnej sociálnej integrácii a účasti na živote spoločnosti, najmä prostredníctvom opatrení zahŕňajúcich technickú pomoc, zameranú na prekonanie komunikačných prekážok a prekážok mobility, a ktoré im umožnia prístup k doprave, bývaniu, kultúrnym činnostiam a vo chvíľach vyplnenia voľného času.“ Zásadnejšie riešenie prístupnosti verejnej dopravy pre osoby so zdravotným postihnutím vrátane časového rámca a špecifikácie zdrojov nie je explicitne obsiahnuté ani v strategických dokumentoch vlády SR, ako je napríklad Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020, čo je možné opätovne označiť za neprijateľné a pre zabezpečenie budúcej integrácie osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti ako za výraznú prekážku, ktorú je potrebné odstrániť. Opatrenia, ktoré navrhujeme v otázke zlepšenia prístupnosti k doprave sú napr. úprava legislatívnych pravidiel pre povinnú výbavu vozidiel hromadnej dopravy, príp. uskutočniť legislatívnu zmenu v kontexte zákazu používania vozidiel hromadnej dopravy, ktoré by nevyhovovali zásade prístupnosti pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu, čím by dopravcovia boli nútení prispôsobiť dopravné prostriedky pre osoby najmä s telesným postihnutím, alebo zrakovým postihnutím, ďalej zjednotiť systémy pre nákup lístkov v rámci dopravy na území celej Slovenskej republiky a prispôsobiť systémy pre rôzne druhy postihnúťia, v neposlednom rade vykonať potrebnú novelizáciu stavebného zákona, ktorý by umožnil reálne uplatňovanie a aplikáciu práv osôb so zdravotným postihnutím v praxi, najmä v otázke prístupnosti v zmysle čl. 9 Dohovoru, tak ako sme uvádzali vyššie.

Výbor adresoval vláde Slovenskej republiky i otázku týkajúcu sa konania o spôsobilosti na právne úkony a vláda mala poskytnúť i stanovisko k faktu, či pozbavenie spôsobilosti na právne úkony alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony má určité automatické dôsledky pre osoby

so zdravotným postihnutím. Vláda Slovenskej republiky mala za úlohu poskytnúť i informácie o dostupnosti procesných úprav, ktoré sa prijímajú v konaniach na zaručenie účinnej účasti osôb so zdravotným postihnutím na konaní pred orgánmi štátnej správy, súdmi aj s ohľadom na finančné možnosti občanov so zdravotným postihnutím v zmysle princípov rovnosti pred zákonom a prístupu k spravodlivosti. V tomto kontexte je potrebné vyzdvihnúť novelu Občianskeho súdneho poriadku, nové znenie kódexu - Civilný sporový a mimosporový poriadok, podľa ktorého súd môže rozhodnúť v danom konaní napriek dikcii ustanovení § 10 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník len „o obmedzení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony, zmene obmedzenia spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony, alebo navrátení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony,“ čím dochádza k posilneniu postavenia osoby, o spôsobilosti ktorej sa koná. Pri rozhodovaní o spôsobilosti súd vždy danú osobu musí i vypočuť, avšak ak by bol takýto „výsluch“ na ujmu jej zdravotného stavu, súd takúto osobu vzhliadne. Inštitút vzhliadnutia slúži na to, aby sa súd reálne oboznámil s osobou, o ktorej spôsobilosti na právne úkony práve rozhoduje, pričom ak občan so zdravotným postihnutím na vypočutí trvá, súd obligatórne vypočutie vykoná. Obmedzujúcim v tomto smere je však fakt, že na existenciu obmedzenia spôsobilosti na právne úkony sa viažu automatické právne obmedzenia týkajúce sa bežného života občana so zdravotným postihnutím, najmä obmedzenie práva uzatvoriť manželstvo, obmedzenie aktívneho alebo pasívneho volebného práva, čo v našom ponímaní je jednoznačne v rozpore s čl. 12 Dohovoru v spojení s čl. 23 a čl. 29, a teda dané obmedzenia by mali byť v slovenskom právnom poriadku zrušené. V otázke úpravy rovnakého postavenia účastníkov konania je možné vďaka novému kódexu, ktorým je Civilný sporový a mimosporový poriadok, preukázať, že tento v konaní pred súdom

vyrovnáva faktickú nerovnosť účastníkov podpornými opatreniami, napr. ustanovením procesného opatrovníka, poučením o procesných právach a povinnostiach, účasťou dôverníka na konaní, obligatórne vypočutie zdravotne postihnutej osoby na jej žiadosť a pod. Nový právny kódex zohľadňuje vo svojich ustanoveniach práva vyplývajúce z Dohovoru o právach dieťaťa, a súvisiacich Všeobecných komentárov k tomuto Dohovoru, ale aj z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (najmä čl. 13). V otázke dostupnosti právnej pomoci uvádzame, že centrá právnej pomoci poskytujú bezplatné právne poradenstvo a zastupovanie v konaniach pred súdmi, avšak prístupnosť k tejto forme pomoci je závislá na príjme človeka. Hranica príjmu je stanovená veľmi nízko (cca 330 eur), čo je možné klasifikovať ako nepriaznivé opatrenie. Navyše, v praxi sa často stáva, že samotné centrá právnej pomoci nie sú fyzicky prístupné a čelia nedostatku pracovníkov, a tým osoby so zdravotným postihnutím nemajú prístup k tejto forme bezplatnej pomoci tak v širokej forme ako by si zaslúžili. V tomto kontexte by sme chceli upriamiť pozornosť aj na fakt, že v podmienkach Slovenskej republiky chýba vzdelávanie sudcov a iných osôb pracujúcich v justičnom systéme v oblasti vzdelávania o právach upravených v samotnom Dohovore, čo priznala i Slovenská republika v o svojej správe k otázkam zo strany Výboru.

Dohovor je významným medzinárodným pilierom určujúcim smerovanie a politiku v súvislosti s ochranou práv osôb so zdravotným postihnutím a jeho samotné články zakotvujú reálne a v praxi uplatniteľné zásady a princípy, ktoré by v prípade plnohodnotnej transformácie do slovenského právneho poriadku mohli zabezpečiť osobám so zdravotným postihnutím žijúcim na území Slovenskej republiky vyššiu vymožitelnosť ich práv a uplatniteľnosť v spoločnosti, čo je jedným zo základných cieľov tejto zraniteľnej skupiny osôb.

III. Práva osôb so zdravotným postihnutím v kontexte práva Európskej únie

Podľa dostupných štatistických údajov takmer 80 miliónov osôb v Európskej únii (ďalej ako „EÚ“) trpí určitým zdravotným postihnutím, pričom tak ako obyvateľstvo EÚ starne, podiel osôb so zdravotným postihnutím bude narastať. Potrebné opatrenia súvisiace s uplatňovaním práv u osôb so zdravotným postihnutím je prenesené najmä na členské štáty EÚ, avšak EÚ tieto opatrenia generálne dopĺňa analýzou oblastí príslušných politik z pohľadu zdravotne postihnutých, ktoré by mali v plnej miere členské štáty zohľadňovať vo vlastnej vnútroštátnej politike a legislatíve, a to tak aby všetky zdravotne postihnuté osoby mohli komplexne uplatňovať svoje základné ľudské práva v praxi, a aby sa mohli aktívne zapájať a byť súčasťou spoločnosti. Európska únia ratifikovala Dohovor v roku 2010 a stala sa tak 97. zmluvnou stranou historicky prvého zmluvného nástroja na ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím. Samotné znenie jednotlivých článkov Dohovoru bolo základom pre vypracovanie tzv. Európskej stratégie v oblasti zdravotného postihnutia na obdobie rokov 2010 – 2020 (ďalej ako „Európska stratégia“), ktorú prijala Európska komisia, a ktorým stanovuje základný rámec a súlad postupov EÚ a opatrení na úrovni členských štátov za účelom celkovo zlepšiť situáciu osôb so zdravotným postihnutím v bežnom živote.⁵

⁵ Cieľom tejto stratégie je „sprístupnenie tovarov a služieb a podpora pomocných zariadení, ďalej zaistenie, aby osoby so zdravotným postihnutím mohli plne využívať výhody občianstva EÚ, ďalej podpora poskytovania služieb vysokej kvality na úrovni komunity, boj s diskrimináciou na základe zdravotného postihnutia, umožnenie prístupu na otvorený trh omnoho väčšiemu počtu osôb so zdravotným postihnutím, podpora inkluzívneho a celoživotného vzdelávania zdravotne postihnutých žiakov a študentov, boj proti chudobe a sociálnej exklúzii a to prostredníctvom zaistenia dôstojnej životných podmienok, podpora rovnakého prístupu k zdravotným a súvisiacim službám, zvýšenie povedomia o otázkach zdravotného postihnutia a zaistenie, aby zdravotne postihnutí lepšie poznali svoje práva a možnosti, ako ich využívať, zlepšenie využitia nástrojov financovania EÚ v oblasti prístupnosti a boja proti diskriminácii.“

Európska stratégia vyzýva na bezpodmienečné dodržiavanie Charty základných práv Európskej únie a podporu zásad „návrhy pre všetkých“ s cieľom podporiť plnú integráciu osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti, najmä detí, na čo poukazuje povinnosť uvedená v stratégii, ktorá stanovuje potrebu plného rešpektovania práv ustanovených v Dohovore o právach dieťaťa, vrátane práva na účasť na hre, práva na vzdelanie, práva zúčastňovať sa na spoločenskom živote vrátane účasti na kultúrnom a umeleckom živote, a najmä práva na zdravotnú starostlivosť, ktorú si vyžaduje ich osobná zdravotná situácia. Ďalej táto stratégia zdôrazňuje aby členské štáty EÚ „venovali oveľa väčšiu pozornosť sociálnym stránkam zdravotného postihnutia, pretože nevyhnutným predpokladom schopnosti jednotlivca uplatňovať občianske práva by mohlo byť vytvorenie právneho rámca pre mechanizmy podporovaného rozhodovania. Stratégia navyše vyzýva členské štáty, aby v maximálnej miere podporovali formy pomoci ako osobná pomoc a iné služby, ktoré podporujú samostatný život, s cieľom obmedzovať vo všeobecnosti inštitucionálnu starostlivosť v prospech iných foriem podpor.“ Európska stratégia zdôrazňuje potrebu vykonávať opatrenia na vnútroštátnej úrovni s cieľom podporiť prechod od inštitucionálnej starostlivosti o osoby s postihnutím k lokálnej starostlivosti, najmä v rámci komunit vďaka využitiu štrukturálnych fondov v spojení s opatreniami na zvýšenie informovanosti verejnosti o situácii osôb so zdravotným postihnutím v inštitucionálnych zariadeniach.

Zámerom Európskej stratégie je i upriamiť pozornosť na demografické zmeny, ktoré jednoznačne vedú k zvyšovaniu počtu starších osôb so zdravotným postihnutím, keďže začiatky zdravotného postihnutia sa z dôvodu zvyšovania veku prejavujú u väčšieho počtu osôb, takže bude stále viac a viac potrebné vytvárať a navrhovať

služby a riešenia v rámci celej Európskej únie, ktoré budú slúžiť osobám so zdravotným postihnutím bez ohľadu na ich vek.

Ďalej Európska stratégia zdôrazňuje dôležitosť voľného pohybu pre osoby s postihnutím, ktorý bezpochyby pozitívne ovplyvňuje kvalitu ich života a mieru zapojenia týchto osôb so zdravotným postihnutím a ich rodinných príslušníkov do spoločnosti, a na pracovný trh s osobitným ohľadom na prístup k zdravotníckym službám, tak aby zdravotne postihnuté osoby mali možnosť využívať ich právo na slobodný pohyb bez obmedzení, najmä v kontexte bezbariérovej dopravy, ktorá by im umožňovala ľahší prístup do práce, na kultúrne, športové alebo iné podujatia s cieľom vyhnúť sa ich sociálnemu vylúčeniu zo spoločnosti.

V rámci Európskej stratégie by sme radi upozornili i na dôležité články týkajúce sa práva na rovnosť príležitostí, v ktorých sa uvádza, že „pojem rovnaké príležitosti sa nemôže vykladať tak, že znamená rovnaké podmienky a okolnosti pre osoby s rozličnými potrebami, a vyjadruje preto presvedčenie že osoby s rozličnými typmi zdravotného postihnutia by mali mať prístup k dostatočným prostriedkom, ktoré im umožnia nakupovať tovary a služby, a tak dosiahnuť skutočnú rovnosť príležitostí,“ čo značí, že je potrebné k osobám s rôznymi typmi postihnutia pristupovať špecificky a na individuálnej báze. V rámci stratégie sa vyzdvihuje všeobecný, účinný, nediskriminačný prístup k sociálnemu zabezpečeniu, zdravotnej starostlivosti, vzdelaniu a zároveň k verejne dostupným tovarom a službám vrátane bývania, telekomunikácií, alebo finančných služieb, k budovám určeným verejnosti, k všetkých spôsobom dopravy a pod., a to na individuálnej báze za účelom začlenenia tejto znevýhodnenej skupiny obyvateľstva do pracovného života, a možnosti realizovať ich ekonomickú nezávislosť, čo je nutné považovať za mimoriadne významné faktory pre sociálne začlenenie osôb so zdravotným postihnutím.

Stratégia zdôrazňuje mimoriadny význam a pripisuje dôležitosť zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím na bežnom pracovnom trhu a prízvukuje v jednotlivých svojich ustanoveniach nevyhnutnosť podpory zamestnávateľov osôb so zdravotným postihnutím, tak aby došlo k zlepšeniu politiky aktívnej zamestnanosti pre rizikové skupiny osôb, a aby bolo umožnené osobám so zdravotným postihnutím sa nielen zapojiť do pracovného trhu, ale sa i udržať na ňom, pričom vyzdvihuje existenciu chránených dielní a integrovaných pracovísk v členských štátoch EÚ, ktoré predstavujú cenný spôsob podpory pre osoby so zdravotným postihnutím v rozličných fázach ich života, pričom zdôrazňuje, že je potrebné zriadiť tzv. štatút osobného asistenta pre osoby s postihnutím, ktorý by im zvýšil šancu pre uplatnenie na pracovnom trhu, príp. v spoločnosti.

Primárna a sekundárna legislatíva

Primárnu legislatívu v oblasti základných práv a slobôd u osôb so zdravotným postihnutím tvoria súčasne platné zakladajúce zmluvy EÚ, ktorými sú Zmluva o fungovaní Európskej (ďalej ako „ZFEÚ“) a Zmluva o Európskej únii, ktoré majú prednosť pred ústavou, zákonmi a inými právnymi predpismi Slovenskej republiky a sú prostredníctvom nich garantované základné piliere a štandardy ochrany ľudských práv a slobôd u osôb so zdravotným postihnutím. V rámci primárneho práva EÚ článok 10 ZFEÚ sa zameriava pri vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politík v rámci EÚ na boj proti diskriminácii z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie. Z dikcie článku 19 ods. 1 a 2 ZFEÚ je možné odvodiť právomoc Rady, ktorá môže, bez toho, aby boli dotknuté ostatné ustanovenia zmlúv po splnení právnych kritérií v súlade s mimoriadnym

legislatívnym postupom prijať opatrenia na boj proti diskriminácii založenej na postihnutí a umožňuje Európskemu parlamentu a Rade v súlade s riadnym legislatívnym postupom prijímať základné zásady motivačných opatrení EÚ okrem zosúladenia zákonov a iných právnych predpisov členských štátov s cieľom prispieť k eliminácii diskriminácie u osôb so zdravotným postihnutím.

Významnou súčasťou primárneho práva EÚ je bezpochyby Charta základných práv Európskej únie (ďalej ako „Charta“), ktorá bola slávnostne vyhlásená Európskym parlamentom, Radou a Komisiou v Nice v roku 2000. Po jej zmenách bola opäť vyhlásená v roku 2007, avšak sa nestala právne záväznou a zostala do prijatia Lisabonskej zmluvy len deklaráciou práv a mala charakter dokumentu „sui generis.“ Právnu záväznosť samotná Charta nadobudla 1.12.2009 v zmysle čl. 6 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii, v ktorom sa deklaruje, že „...Únia uznáva práva, slobody a zásady uvedené v Charte základných práv Európskej únie, ktorá má rovnakú právnu silu ako zmluva.“ Charta v zmysle toho predstavuje primárne právo EÚ a slúži ako kritérium na posudzovanie platnosti sekundárnych právnych predpisov EÚ a vnútroštátnych opatrení. V článku 1 Charty je uvedené, že: „Ludská dôstojnosť je nedotknuteľná. Musí sa rešpektovať a ochraňovať.“ Predmetné znenie je v kontexte práv osôb so zdravotným postihnutím významné, nakoľko práve ľudská dôstojnosť je často znevažovaná u týchto osôb v bežnej praxi a zdravotne postihnutí sa stávajú obeťami priameho a nepriameho ponižovania, dehonestácie ich osoby a pod.

V zmysle článku 26 Charty je garantované právo osôb so zdravotným postihnutím na nezávislosť, sociálnu integráciu, pracovnú integráciu a na účasť na spoločenskom živote, konkrétne: „Únia uznáva a rešpektuje právo osôb so zdravotným postihnutím využívať opatrenia, ktoré sú určené na zabezpečenie ich nezávislosti, sociálnej integrácie a integrácie

v zamestnaní a účasti na spoločenskom živote.“ „Zásada obsiahnutá v tomto článku je založená na článku 15 Európskej sociálnej charty a tak ako ukázali výsledky Európskeho sociálneho prieskumu z r.2002 v Európskej únii priemerne 22% populácie staršej ako 15 rokov má obmedzenia aktivít spôsobené chorobou alebo zdravotným postihnutím. U populácie staršej ako 65 rokov je to až 50%. S predlžovaním ľudského veku sa bude zvyšovať význam pozitívneho vývoja politiky v prospech slobodného prístupu týchto osôb k spoločenským možnostiam (vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, bývanie a doprava) ako aj k príslušným službám. Na uvedené ciele reaguje aj Charta stanovením garancií potrebných pre lepšiu koordináciu sociálnej politiky na úrovni Európskej únie.“⁶ Charta ďalej ustanovuje zákaz diskriminácie u osôb so zdravotným postihnutím, čo vnímame veľmi pozitívne z dôvodu jednoznačného vymedzenia politiky EÚ k tejto znevýhodnenej skupine obyvateľstva, a to konkrétne v čl. 21: „Zakazuje sa akákoľvek diskriminácia najmä z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, jazyka, náboženstva alebo viery, politického alebo iného zmýšľania, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, narodenia, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.“

Základné práva a slobody osôb so zdravotným postihnutím sú v rámci práva EÚ reglementované aj aktmi sekundárnej legislatívy, ktorá je reflektovaná predovšetkým nariadeniami a smernicami, ktoré sú následne transponované do slovenského právneho poriadku. Pre rozsahové obmedzenie predmetnej publikácie uvádzame v kontexte jej zamerania tie najvýznamnejšie, ktorými bezpochyby je Smernica Rady 78/2000/ES, ktorou sa stanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie

6 | FRIDRICH, B. HERELOVÁ, J., KOHÚT, J.: Práva osôb so zdravotným postihnutím (teória vs. prax). Bratislava: Liga proti bezprávíu, 2015, 139 s. ISBN 978-80-972194-0-6

v zamestnaní a povolani, a ktorá stanovuje všeobecné kritériá pre boj proti diskriminácii v pracovnoprávných vzťahov u osôb so zdravotným postihnutím, a ktoré sa transponovali do ustanovení Zákonníka práce alebo antidiskriminačného zákona. Ďalej sa jedná o Odporúčenie Rady 86/379/EHS, o zamestnávaní zdravotne postihnutých v Spoločenstve, ktorý vymedzil samotný pojem ľudia so zdravotným postihnutím, pričom sa jedná o „*všetkých ľudí s vážnymi postihnutiami, ktoré sú výsledkom fyzických, mentálnych alebo psychických chýb.*“ V oblasti dopravy poukazujeme na Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 181/2011 zo 16. februára 2011 o právach cestujúcich v autobusovej a autokarovej doprave a o zmene a doplnení nariadenia (ES) č. 2006/2004 alebo taktiež na Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2006 z 5. júla 2006 o právach zdravotne postihnutých osôb a osôb so zníženou pohyblivosťou v leteckej doprave, ktoré stanovili štandard pri uplatňovaní princípov mobility a prístupnosti. Dôležitým sekundárnym aktom, je i nariadenie Rady zo 6. mája 2003 o dostupnosti kultúrnej infraštruktúry a kultúrnych podujatí pre osoby so zdravotným postihnutím (2003/C 134/05), ktoré podnecuje členské štáty k integrácii a k akceptácii osôb so zdravotným postihnutím v spoločnosti tým, že im majú zlepšiť prístup do športových, rekreačných a kultúrnych zariadení a k športovým, rekreačným a kultúrnym aktivitám vrátane propagácie a výmeny kultúrnych materiálov prístupných osobám so zrakovým postihnutím medzi členskými štátmi Európskej únie.

_____ Vybraná judikatúra Súdneho dvora Európskej únie

Judikatúra Súdneho dvora EÚ v zmysle zásady prednosti komunitárneho, resp. unijného práva pred právom členských štátov EÚ

rozvíja doktríny ochrany základných práv a slobôd osôb so zdravotným postihnutím a definuje pojmy a stanovuje princípy uplatňovania a aplikácie práv osôb so zdravotným postihnutím v praxi. V tejto časti publikácie prezentujeme tri najvýznamnejšie judikáty, ktoré môžeme označiť za prelomové z hľadiska uplatňovania a ochrany práv, slobôd zdravotne postihnutých euroobčanov.

Súdny dvor vymedzil v **právnej veci Chacón Navas (C-303/06 z 17.6.2008)** pojem zdravotné postihnutie v kontexte zásady rovnakého zaobchádzania ako „*obmedzenie vyplývajúce najmä z fyzického, mentálneho alebo psychického postihnutia, ktoré bráni účasti dotknutej postihnutej osoby na pracovnom živote, pričom obmedzenie musí pôsobiť dlhodobo.*“ Daným judikátom vznikla charakteristika zdravotného postihnutia z pohľadu medicíny, ktorý nie je totožný s pojmom zdravotné postihnutie v kontexte sociálneho modelu zdravotného postihnutia, ktorý vychádza z predpokladu, že postihnutie vyplýva z neschopnosti spoločenského prostredia sa prispôbiť potrebám ľudí s postihnutím, oslabením určitej osobnej schopnosti. Lekárska koncepcia kladie dôraz na jednotlivca a na zhoršené zdravie, ktoré dotknutej osobe sťažuje možnosť prispôbiť sa alebo sa začleniť do okolitého spoločenského prostredia a sociálna koncepcia kladie na druhej strane dôraz na vzájomné pôsobenie medzi zhoršeným zdravím a reakciou spoločnosti na tento stav. „Obzvlášť dôležité je, že zdravotné postihnutie závisí od kontextu a situácie: napríklad dlhodobá choroba, ako je napríklad diabetes alebo dokonca alergia, môže, v závislosti od okolitého prostredia, predstavovať taktiež zdravotné postihnutie.“ Daný judikát bol významným i z hľadiska toho, že priznal horizontálnu pôsobnosť Smernice č.200/78/ES v rámci práva členského štátu EÚ, a teda priznal smernici prednosť pred vnútroštátnou úpravou a to z dôvodu, že zásada rovnakého zaobchádzania, resp. zákaz

diskriminácie je potrebné považovať za základné ľudské právo osôb so zdravotným postihnutím.

Pri prerokovávaní **veci Ring a Skoube Werge z 11.4.2013 (spoločné veci C-335/11, C-337/11)** súdny dvor rozšíril pojem zdravotné postihnutie o kontext, že môže vzniknúť za určitých okolností aj z dôvodu zdravotného stavu, ktorý spôsobila nevyliciteľná choroba alebo dlhodobo nevyliciteľná choroba, čím podľa nášho názoru došlo k prelomeniu dovtedy uplatňovanej zásady, že choroba nie je uplatňovaná ako identifikačný znak pojmu zdravotné postihnutie. V rámci daného judikátu bol pojem zdravotné postihnutie zosúladený s pojmom zdravotné postihnutie v zmysle Dohovoru a v nadväznosti na tento judikát a znenie Dohovoru začalo byť zdravotné postihnutie chápané ako neustále sa vyvíjajúci pojem, ktorý prináša a zohľadňuje rôzne stavy a typy zdravotného postihnutia poukazom i na jedinečnosť každej zdravotne postihnutej osoby.

Významným judikátom Súdneho dvora EÚ je v **právnej veci Coleman (C-303/06)**, v ktorom bolo prezumované, že zákaz diskriminácie by mal byť uplatňovaný nielen na osoby so zdravotným postihnutím, ale i na osoby bez postihnutia, ktoré sa však starajú o osobu so zdravotným postihnutím. V tomto prípade sa Súdny dvor EÚ zaoberal otázkou priamej diskriminácie a obťažovania v súvislosti so zdravotným postihnutím, pričom v danom prípade išlo o pani Coleman, ktorá bola nepriamo prepustená zo zamestnania vzhľadom na starostlivosť o svoje dieťa, ktoré trpelo zdravotným postihnutím. V roku 2001 pracovala p. Coleman pre svojho bývalého zamestnávateľa ako právna asistentka. V roku 2002 sa jej narodil syn, ktorý trpel zástavami dýchania a vrodeným pľúcny ochorením, čo vyžadovalo jej celodennú osobnú starostlivosť, čo zamestnávateľ nechcel akceptovať a preto dňa 4. marca 2005 „dobrovoľne prepustil“ p. Coleman zo zamestnania. V roku 2005 sa obrátila so žalobou na Pracovný tribunál

Londýn – Juh, v ktorej uviedla, že bola obeťou nepriameho prepustenia, ktoré bolo v rozpore so zákonom v dôsledku jej priamej diskriminácie a bola i vystavená obťažovaniu, ktorého sa voči pani Coleman dopustil jej bývalý zamestnávateľ, ktorý nebral do úvahy, že p. Coleman sa stará o dieťa so zdravotným postihnutím vyžadujúce si špeciálnu a osobnú starostlivosť a často ju urážal a ponížoval z dôvodu postihnutia jej dieťaťa. Skutočnosťou poukazujúcou na diskrimináciu bol fakt, že zamestnávateľ jej neumožnil sa vrátiť po vyčerpaní materskej dovolenky na pôvodné miesto a neumožnil jej pracovať ani formou pružného pracovného času, a navyše hrubo a urážlivo zasahoval do sféry jej súkromného života. Britské právo považovalo za diskrimináciu osôb na základe zdravotného postihnutia iba takú situáciu, ak by sa s osobou s postihnutím zaobchádzalo nepriaznivejšie ako s osobami bez zdravotného postihnutia a preto Pracovný tribunál Londýn – Juh v tomto prípade prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru EÚ niekoľko predbežných otázok. Ich podstatou bolo zistiť, či európska Smernica 2000/78/ES, ktorá ustanovuje zásadu rovnakého zaobchádzania v zamestnaní a povolani ochraňuje pred priamou diskrimináciou a obťažovaním iba zamestnancov a zamestnankyne so zdravotným postihnutím, alebo aj zamestnancov a zamestnankyne, ktorí/é, hoci sami/y nemajú zdravotné postihnutie, sú vystavovaní/é diskriminácii a obťažovaniu v súvislosti s ich osobitným vzťahom k osobe so zdravotným postihnutím. Súdny dvor rozhodol, že smernica Rady 2000/78, ktorá ustanovuje zásadu rovnakého zaobchádzania v zamestnaní a povolani, sa má vykladať tak, že zákaz priamej diskriminácie nie je obmedzený výlučne na samotné osoby so zdravotným postihnutím, ale aj na osoby, ktoré síce zdravotné postihnutie nemajú, ale sú diskriminované v dôsledku vzťahu k osobe so zdravotným postihnutím, o ktorú sa starajú. Súdny dvor rovnako konštatoval, že ani zákaz obťažovania nie je vymedzený výlučne

na samotné osoby so zdravotným postihnutím, ale rovnako aj na osoby bez zdravotného postihnutia obťažované v súvislosti so zdravotným postihnutím ich blízkych osôb, čo z nášho pohľadu tvorí precedентné a prelomové rozhodnutie posúvajúce ochranu práv osôb so zdravotným postihnutím na vyššiu úroveň, nakoľko sa netýka priamo zdravotne postihnutých osôb, ale aj osôb bez postihnutia, ktoré sa však osobne starajú o takéto osoby.

V prípade Rozsudku Súdneho dvora (druhá komora) z 11. apríla 2013 (v spojených veciach C-335/11 a C-337/11), - návrhy na začatie prejudiciálneho konania, ktoré podal S- og Handelsretten - Dánsko) - **HK Danmark**, ktorá koná za Jette Ringovú/Dansk almennyttigt Boligselskab (C-335/11), HK Danmark, ktorá koná za Lone Skouboevú/Wergeovú/Dansk Arbejdsgiverforening, ktorá koná za Pro Display A/S v konkurze (C - 337/11) došlo taktiež k prelomovému rozhodnutiu súdneho dvora. V tomto prípade sa jednalo o spojené prípady dvoch dánskych zamestnankýň, ktoré z dôvodu svojej zníženej pracovnej schopnosti nemohli vykonávať svoju prácu na plný úväzok. Jedna pracovníčka trpela chronickými neliečiteľnými bolesťami v krížovej oblasti, pričom druhá zamestnankyňa utrpela v dôsledku dopravnej nehody vážne poranenie krčnej chrbtice, ktoré jej znemožňovalo prácu na plný úväzok, avšak jej diagnózu nebolo možné jasne a presne definovať. Obe pracovníčky obdržali zo strany zamestnávateľa výpoveď so skrátenou výpovednou dobou. Ich odborový zväz HK, ktorý konal v mene obidvoch pracovníčok podal však žalobu o náhradu škody na súd s odôvodnením, že zo strany zamestnávateľov došlo k porušeniu antidiskriminačného zákona a európskej Smernice 2000/78/ES, ktorá ustanovuje zásadu rovnakého zaobchádzania v zamestnaní a povolanií pričom tento odborový zväz tvrdil, že zdravotný stav oboch pracovníčok je nutné posudzovať ako zdravotné

postihnutie v zmysle danej Smernice, čím boli ich zamestnávateľi povinní im poskytnúť možnosť zamestnať sa na pracovný pomer so skrátenou pracovnou dobou, a nie ukončiť ich pracovný pomer výpoveďou. Dánsky súd predložil Súdnemu dvoru prejudiciálne otázky v rámci prebiehajúceho sporného súdneho konania, ktorých účelom bolo zistiť, či zdravotné komplikácie týchto pracovníčok by bolo možné subsumovať pod pojem zdravotné postihnutie v zmysle vyššie uvedenej Smernice. Napokon súdny dvor EÚ konštatoval, že ak liečiteľná alebo neliečiteľná choroba spôsobuje obmedzenie vyplývajúce najmä z fyzického, mentálneho alebo psychického postihnutia, ktorého vzájomné pôsobenie s rôznymi prekážkami môže brániť plnej a účinnej účasti dotknutej osoby na profesijnom živote na základe rovnosti s ostatnými zamestnancami, a ak je toto obmedzenie dlhodobé, na takéto choroby sa môže vzťahovať pojem „zdravotné postihnutie“ v zmysle Smernice, čo je nevyhnutné označiť za ďalší prelomový krok vpred vo vzťahu k ochrane práv osôb so zdravotným postihnutím.

Záver

Slovenská republika je členským štátom Európskej únie, ktorá osobám so zdravotným postihnutím v rámci primárneho, sekundárneho práva alebo v rámci tzv. Európskej stratégie v oblasti zdravotného postihnutia na obdobie rokov 2010 – 2020 jednoznačne deklaruje práva a slobody, ktoré majú byť v rámci členských štátov dodržiavané a uplatňované v praxi. V tejto súvislosti by sme upriamili pozornosť na nedostatočné sankcie zo strany orgánov Európskej únie v prípade nedodržiavania týchto deklarovaných práv v členských štátoch, čoho dôsledkom je následná nedostatočná aplikácia práv znevýhodnených skupín vo sfére verejného

alebo i súkromného práva. Pozitívnym smerom sa uberá judikatúra Súdneho dvora Európskej únie, ktorá priznáva osobám so zdravotným postihnutím zvýšenú právnu ochranu v rôznych sférach spoločenského alebo pracovného života, a to nielen im, ale v zmysle zásady rovnakého zaobchádzania vychádzajúc zo sekundárneho práva, aj pre tie osoby, ktoré nie sú zdravotne postihnuté, avšak sú vystavené priamej diskriminácii a obťažovaniu v súvislosti s ich vzťahom k osobám so zdravotným postihnutím. Judikatúra sa snaží svojimi rozhodnutiami poukázať na „tú“ správnu cestu ako eliminovať diskrimináciu z dôvodov zdravotného postihnutia, ochorenia v širších súvislostiach, čo predstavuje pre všetkých zdravotne postihnutých občanov Európskej únie, a teda i občanov Slovenskej republiky významný krok vpred za účelom dosiahnutia ich plnohodnotného života a rešpektovania ich inakosti.

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím podľa nášho názoru predstavuje pilier právnej ochrany zdravotne postihnutých osôb na celom svete. Ustanovenia daného Dohovoru poskytujú a zabezpečujú komplexnú právnu úpravu, ktorá by osobám so zdravotným postihnutím bezpochyby v prípade ich uplatňovania v praxi priniesla nezávislý spôsob života v čo najväčšej miere. Slovenská republika má v zmysle daného Dohovoru prijímať príslušné legislatívne, správne a iné opatrenia, tak aby práva zdravotne postihnutých osôb, deklarované touto medzinárodnou zmluvou, ktorá má prednosť pred ústavou, zákonmi a inými právnymi predpismi Slovenskej republiky, boli v plnej miere aplikované v praxi, aby bola eliminovaná akákoľvek diskriminácia osôb so zdravotným postihnutím, aby boli tieto osoby zapojené do občianskej spoločnosti komplexne, a aby mali možnosť viesť nezávislý spôsob života. Tak ako vyplýva i z analýzy posudzovania implementácie Dohovoru v praxi v rámci Slovenskej republiky, transpozícia jeho ustanovení v slovenských právnych

predpisoch, nedosahuje takú úroveň, aká by bola potrebná pre sociálne a ekonomické začlenenie týchto osôb do spoločnosti, pričom zákonná úprava ich práv a následná vymožitelnosť sú taktiež na nízkej úrovni a to z viacerých dôvodov, akými sú napríklad nedostatočná informovanosť verejných inštitúcií a organizácií, a ich predstaviteľov o prednosti daného Dohovoru pred právnymi predpismi Slovenskej republiky, ktorí ho napokon pri vybavovaní bežnej úradníckej agendy alebo nastavovaní politik týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím takmer vôbec nezohľadňujú v praxi.

Problematiku ľudských práv osôb so zdravotným postihnutím upravuje v prvom rade Ústava Slovenskej republiky, ktorá týmto osobám garantuje nediskriminačný princíp, právo na zvýšenú ochranu v pracovných vzťahoch, pri príprave na povolanie, na ochranu zdravia pri práci, na osobitné pracovné podmienky a právo na hmotné zabezpečenie pri nespôsobilosti na prácu. Pre zvýšenie právneho postavenia občanov Slovenskej republiky, ktorí trpia zdravotným postihnutím by sme navrhovali úpravu de lege ferenda tejto problematiky už v samotnom ústavnom znení, čo by mohlo priniesť zvýšenú právnu ochranu pre tieto osoby, nakoľko Ústava ako akt najvyššej právnej sily v štáte podľa nás dostatočne nevystihuje osobitosti práv osôb so zdravotným postihnutím. Pre objasnenie uvádzame, že novelizácia by sa mohla premietnuť v časti II. oddiel Ústavy Slovenskej republiky – Základné ľudské práva a slobody, pričom samotný článok by mohol znieť: „Osoby so zdravotným postihnutím majú právo na rešpektovanie ich prirodzenej dôstojnosti, osobnej nezávislosti, slobody voľby vrátane dodržiavania princípu prístupnosti vo verejnej a súkromnej sfére za účelom dosiahnutia ich úplného začlenenia do občianskej spoločnosti, verejného života na rovnakom základe s ostatnými.“ „Podrobnosti ustanoví zákon.“ Predmetná novelizácia Ústavy by mohla priniesť pre zdravotne postihnuté osoby garanciu vyššej vymožitelnosti

ich ľudských a občianskych práv a taktiež reálnejšiu šancu sa zapojiť do spoločnosti v širšom kontexte na princípe nezávislosti s dôrazom na rešpektovanie ich inakosti. Zákon, ktorý by upravoval podrobnosti by mohol podľa nášho názoru zjednocovať všetky doteraz platné a zaužívané definície „osoby so zdravotným postihnutím,“ čím by došlo k zjednoteniu právnych pojmov v oblasti práva sociálneho zabezpečenia, ktoré by prinieslo vytúžené a očakávané zmeny v praxi. Pre zlepšenie postavenia zdravotne postihnutých osôb je ďalej potrebné z nášho pohľadu precizovať nielen Ústavu Slovenskej republiky, ale i právne predpisy transponujúce Dohovor vrátane nastavenia systému efektívnych sankcií pre súkromné a verejné fyzické a právnické osoby, ktoré by občanom so zdravotným postihnutím spôsobovali komplikácie pri ich začleňovaní do spoločnosti alebo obmedzovali využívanie ich základných práv a slobôd z dôvodu ich nepriaznivého zdravotného stavu, ochorenia alebo postihnutia.

V tejto súvislosti dávame do pozornosti aj nevyhnutnosť vzdelávania predstaviteľov orgánov štátnej správy a samosprávy, ktorí by mali byť pravidelne informovaní a školení v oblasti práv vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, najmä Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorými je Slovenská republika viazaná, aby práve štátna správa, samospráva a jej zamestnanci boli príkladom pre širokú verejnosť, a to všetko za účelom odstránenia diskriminácie na základe zdravotného postihnutia a zvyšovania povedomia o prínose týchto osôb pre spoločnosť.

Samozrejme problematika ochrany ľudských práv osôb so zdravotným postihnutím nemá len právny rozmer tak ako sme ho načrtli vyššie, a teda problematickým sa nejaví len nedostatočná slovenská právna úprava, ale v súvislosti s touto problematikou často zohráva významnú rolu i ľudský faktor, pričom je potrebné na záver pripomenúť, že: „Len vďaka chorobe poznáme cenu zdravia.“ (Hérakleitos)

Knihy a články v časopise:

- (1) DEBRECENIOVÁ, Jana. 2008. *Čo nevieme o diskriminácii*. 2. vyd., Bratislava: Občan a demokracia, 2008. ISBN: 978-80-89140-14-5
- (2) FRIDRICH, Branislav - HERELOVÁ, Jana - KOHÚT, Ján. 2015 Bratislava: *Práva osôb so zdravotným postihnutím (teória vs. prax)*. Bratislava: Liga proti bezpráviu, 2015, 139 s. ISBN 978-80-972194-0-6
- (3) HARTL, Pavel – HARTLOVÁ, Helena. 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-X
- (4) MOKRÁ, Lucia: *Ochrana ľudských práv a slobôd v európskom priestore*. Bratislava: Bulletin slovenskej advokácie, 2009. č. 5, s. 23 -29. ISSN: 1335-1079

Internetové zdroje:

- (5) CIBULKA, Lubomír, SVÁK, Ján: 2013. *Ústavné právo Slovenskej republiky: osobitná časť (online)*. 5. vydanie. Žilina: Eurokódex, 2013, dostupné online: <http://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar.htm> (01.12.2016)
- (6) GAJDOŠÍKOVÁ, Ludmila: 1992. *Eurokódex komentár ústavného zákona 460/1992 Zb. - Ústava Slovenskej republiky (online)*, dostupné online: <http://www.epi.sk/eurokodex-komentovane-ustanovenie/Eurokodex-komentar-k-cl-38-ustavneho-zakona-460-1992-Zb.htm> (01.12.2016)
- (7) Európska stratégia v oblasti zdravotného postihnutia, dostupné online: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/europska-unia/strategie-europskej-unie/kom_2010_636 (4.12.2016)
- (8) Odporúčania Výboru OSN pre vládu Slovenskej republiky k zdravotnému postihnutiu, dostupné online: <http://tbinternet.ohchr.org/> (10.12.2016)

- (9) Odporúčania Výboru OSN pre vládu Slovenskej republiky, dostupné online: <http://www.nrozp.sk/zaverene-odporovania-vyboru-osn-pre-prava-osob-so-zdravotnym-postihnutim-pre-vladu-sr-su-na-svete> (10.12.2016)
- (10) Odpovede vlády Slovenskej republiky k výzve z OSN, dostupné online: <https://www.employment.gov.sk> (4.12.2016)
- (11) Návrhy generálneho advokáta, NILS WAHL prednesené 26. septembra 2013. Vec C-363/12 Z. proti A Government department at The Board of management of a community school, dostupné online: <http://eur-lex.europa.eu/> (4.12.2016)
- (12) www.europskaunia.sk/rada_euro.py
- (13) www.equalrightstrust.org
- (14) <http://eur-lex.europa.eu/>
- (15) <https://slovak.statistics.sk/>
- Medzinárodné zmluvy, dohovory, právne predpisy, judikatúra:***
- (16) Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien uverejnený p.č. 62/1987 Zb.
- (17) Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd uverejnený p.č. 209/1992 Zb.
- (18) Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím uverejnený pod č.317/2010 Z.z.
- (19) Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach uverejnený pod č. 120/1976 Zb.
- (20) Nariadeniu Komisie (EÚ) č. 651/2014 zo dňa 17. júna 2014 o vyhlásení určitých kategórií pomoci za zlučiteľné s vnútorným trhom podľa článkov 107 a 108 Zmluvy
- (21) Všeobecná deklarácia ľudských práv prijatá VZ OSN 10. decembra 1948
- (22) Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
- (23) Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím
- (24) Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov
- (25) Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov
- (26) Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov
- (27) Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov
- (28) Zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia v znení neskorších právnych predpisov
- (29) Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- (30) Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších právnych predpisov
- (31) Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- (32) PL. ÚS 33/95. Nález z 20. decembra 1995
- (33) I. ÚS 17/1999. Nález z 22. septembra 1999
- (34) III. ÚS 64/2000. Nález z 31. januára 2001
- (35) PL. ÚS 8/04. Nález z 18. októbra 2005

_____ **REŠPEKTOVANIE INAKOSTI A OCHRANA
ĽUDSKÝCH PRÁV ZDRAVOTNE POSTIHNUTÝCH OSÔB**

Vydavateľ: Liga proti bezpráviu, o.z.
Rok vydania: 2016
Ročník: 1.
Autor: JUDr. Jana Neuschl
Recenzenti: doc. JUDr. Branislav Fridrich, PhD.
doc. JUDr. Ing. Bernard Pekár, PhD.
Tlač: Specter services, s.r.o.
Grafická úprava: Mgr. art. Katarína Chlebničanová
Počet strán: 56
Náklad: 120 ks
ISBN: 978-80972194-3-7

IBAN: 978-80-972194-3-7

EAN: 9788097219437

Realizované s finančnou podporou Slovenskej komisie pre UNESCO,
Slovenský výbor pre program „Riadenie spoločenských premien“
(MOST) ako partnera o.z. Liga proti bezpráviu.